

Prof. nadzw. dr hab. n. med. Piotr Woźniak

Łódź 20.11.2016

II Katedra Ginekologii i Położnictwa

UM w Łodzi

Ocena

rozprawy na stopień doktora nauk medycznych

mgr Agnieszki Jakubowskiej

**pt. „Prof. dr med. Zbigniew Garnuszewski - twórca medycyny
komplementarnej w Polsce i w Europie. Analiza stosowanych
metod terapeutycznych i możliwości ich wykorzystania w terapii
holistycznej”.**

Przedstawiono do recenzji praca liczy 364 strony wydruku komputerowego. Już to wskazuje na fakt, że temat wybrany przez doktorantkę wymagał znacznie obszerniejszego opracowania niż spotykane w większości prac tego typu.

Celem głównym pracy było przedstawienie sylwetki wybitnego polskiego lekarza prof. dr med. Zbigniewa Garnuszewskiego, który poświęcił swoje zawodowe życie fizjatrii, historii medycyny oraz

propagowaniu i tworzeniu w Polsce istoty medycyny komplementarnej, głównie akupunktury.

Wybór tematu uważam za bardzo trafny i potrzebny. Należy przedstawiać sylwetki wielkich Polaków a do takich zalicza się Profesor dr Zbigniew Garnuszewski.

Cele szczegółowe obejmowały także przedstawienie filozofii Tradycyjnej Medycyny Chińskiej (TCM), pokazanie różnic ideowo-światopoglądowych między zachodnią i wschodnią medycyną, charakterystykę dalekowschodnich metod terapeutycznych, podsumowanie osiągnięć medycyny dalekowschodniej oraz korzyści jakie daje komplementarne diagnozowanie i leczenie współczesnego chorego z użyciem zdobyczy medycyny wschodu i zachodu.

Całość pracy składa się ze wstępu, który zawiera wspomniane już założenia i cel pracy, części I poświęconej sylwetce, dorobkowi i dokonaniom prof. Z. Garnuszewskiego, części II, która przedstawia różne oblicza medycyny konwencjonalnej i komplementarnej, wniosków, omówienia, aneksów, gdzie w pierwszym przedstawione są sylwetki polskich pionierów akupunktury, a w drugim spis rycin i fotografii, spisu źródeł i literatury, wykazu stosowanych skrótów, streszczenia w języku polskim i angielskim.

Część I składa się z dwóch rozdziałów. W pierwszym doktorantka przedstawia szczegółowo życiorys Prof. Garnuszewskiego, przebieg jego zawodowej kariery od chwili uzyskania dyplomu lekarza w 1940

roku oraz dorobek naukowy. Szczegółowo od urodzin w Helsinkach, okres szkolny i studia na Uniwersytecie Jagiellońskim już w wolnej Polsce, pierwszy okres pracy i służby wojskowej w formacjach Armii Krajowej, przypadający na czas trwania II Wojny Światowej. Czas po wyzwoleniu, kiedy to przez 14 miesięcy pełnił obowiązki lekarza powiatowego w Oleśnicy. Kolejno przedstawia etap życia i pracy związany od 1946 roku z Wrocławiem. Czas pracy w kolejowej służbie zdrowia, działalność w pracach Kliniki Radiologii Uniwersytetu Wrocławskiego, oraz działalność w Zakładzie Historii Medycyny. Tam też profesor Garnuszewski pisze i broni w 1947 roku dysertację doktorską na temat historii szpitali wrocławskich ze szczególnym uwzględnieniem Szpitala Ojców Bonifratrów. Jest to jeden z pierwszych doktoratów po wojnie na Wydziale Lekarskim we Wrocławiu. W krótkim czasie rozpoczyna swój nowy rozdział życia zawodowego poświęcony ftyzjatrii. Zostaje asystentem, potem adiunktem w Klinice Chorób Płuc i Gruźlicy. Doktorantka bardzo szczegółowo omawia przebieg kariery profesora w kolejnych latach, przenosiny w roku 1950 do Państwowego Instytutu Przeciwgruźliczego (PIP) w Warszawie, podkreślając także jego autorstwo licznych prac naukowych i aktywność w organizowaniu sympozjów poświęconych zagadnieniom chorób płuc. Jednocześnie omawia historię okresu przed i powojennego PIP oraz innych jednostek medycznych zajmujących się chorobami płuc w Polsce.

Następnie doktorantka omawia kolejny okres życia profesora Garnuszewskiego po nadaniu przez CKK w roku 1955 tytułu docenta.

Profesor został powołany na stanowisko kierownika Katedry i Kliniki Ftyzjatrii PAM w Szczecinie, którą praktycznie stworzył i kierował do 1965 roku. Szczegółowo omawia jego dokonania naukowe w zakresie chorób płuc, nadanie tytułu profesora nadzwyczajnego przez Radę Państwa w 1961 roku, kontakty z medycyną francuską (praca w Instytucie Pasteura w Paryżu i Lille). Autorka podkreśla, że profesor był uznany za jednego z najwybitniejszych ftyzjatrów w PRL. Przedstawia także aktywność profesora na polu historii medycyny (stworzenie Muzeum Historii Polskiej Ftyzjatrii) w tym okresie.

Kolejno doktorantka przedstawia okres pracy w Republice Nigru, gdzie w latach 1966-68 pełnił funkcje doradcy Ministra Zdrowia i kierował pracami Centralnego Szpitala Chorób płuc w Niamey-stolicy kraju. Szczególnie podkreśla fascynację medycyną naturalną, którą poznał w Afryce. Inne spojrzenie na problemy chorób i pewne stałe wartości, które będą mu bliskie do końca życia. Działalność ta była prowadzona na wniosek MZiOS.

Po powrocie do kraju objął funkcje ordynatora oddziału ftyzjatrycznego w Szpitalu Wolskim w Warszawie, a w kolejnych latach członkiem Dyrekcji ZOZ Chorób Płuc i Gruźlicy (Warszawa Pasteura 10).

Kolejno doktorantka przedstawia okres fascynacji profesora Garnuszewskiego akupunkturą, związany z pobytami w Singapurze, Hongkongu, Japonii i odbyciem wielu szkoleń w tym zakresie.. Za zgodą MZiOS rozpoczął działalność leczniczą i dydaktyczną

prowadząc kursy akupunktury dla lekarzy z całej Polski. Profesor był pionierem stosowania tej metody w Polsce. Ostateczną zgodę na stosowanie tej metody Dyrektor MZiOS podpisał w 1974. Był twórcą pierwszej w kraju Poradni Leczenia Akupunkturą (w 1978 roku).

W 1981 roku stworzył Sekcję Refleksoterapii przy PTL, 1 stycznia 1985 r otrzymał nominację na stanowisko specjalisty krajowego do spraw akupunktury stworzone w MZiOS. W 1986 powołał Polskie Towarzystwo Akupunktury, którego był pierwszym Prezesem. W 1988 doprowadził do wybudowania i uruchomienia pawilonu PTA przy ul Pasteura 10, gdzie prowadzona była działalność usługowa i dydaktyczna pod szyldem CMKP. Doktorantka bardzo szczegółowo omawia problemy i trudności z jakimi zmagał się profesor w tamtym okresie. Akupunktura dzięki działaniom profesora obroniła się w oczach tych, którzy początkowo nie chcieli wierzyć w jej skuteczność. Jednocześnie doktorantka podkreśla aktywność jaką wykazywał na polu naukowym i szkoleniowym publikując (wydanie pierwszego podręcznika - „Renesans akupunktury”) i organizując w tamtym okresie w ramach CMKP ponad 50 kursów dla lekarzy.

Rozdział 2 to długa lista dokonań profesora Garnuszewskiego. Autorka wnikliwie oprócz sukcesów na polu fizjatrii, przedstawia także jego wkład w organizację służby zdrowia w czasach PRL oraz służbę w Siłach Zbrojnych RP. Jednocześnie bardzo wnikliwie omawia działalność dotyczącą organizacji Muzeum Historii Polskiej Fizjatrii obecnie funkcjonującego przy Zakładzie Historii Medycyny

i Etyki Lekarskiej PUM w Szczecinie. Rozdział kończy spis medali i odznaczeń wojskowych i państwowych.

Doktorantka całą część I ilustruje i dokumentuje w sposób, który bardzo ułatwia czytanie i budzi zainteresowanie czytelnika. Ilość przedstawionych dokumentów, zdjęć świadczy o ogromie pracy wykonanej przez autorkę i jej wnikliwości badawczej.

Część II (zawiera rozdziały 3-8) przedstawia różne oblicza medycyny konwencjonalnej i komplementarnej.

W rozdziale 3 doktorantka przedstawia początki formowania się medycyny na faktach w XIX i XX wieku oraz zdobycze nowoczesnej medycyny XX wieku. Podkreśla zasługi i odkrycia niekwestionowanych ojców medycyny często noblistów, takich jak Ludwik Pasteur, Robert Koch, Paul Ehrlich, Aleksander Fleming, Wilhelm Roentgen. Następnie wymienia osiągnięcia, które dokonały się w diagnostyce obrazowej, takie jak: ultrasonografia z uwzględnieniem zjawiska Dopplera, tomografia komputerowa, rezonans magnetyczny, PET. To wszystko wskazuje w opinii autorki na ogrom wiedzy, która musi posiadać współczesny lekarz i umieć ją zastosować w codziennej pracy. Tym samym omawia powstałe zjawisko medycyny opartej na faktach (Evidence Based Medicine), stanowiące podstawę do podejmowania przez pracowników służby zdrowia prawidłowych decyzji. Szczegółowo omawia zasady badań naukowych prowadzących do opracowania dowodów, wymieniając ich 7 grup zasadniczych. Podkreśla jednak, że model europejski dzięki

temu przeżywa z jednej strony rozkwit a z drugiej kryzys z powodu coraz mniej prawdziwych relacji lekarz - pacjent.

W kolejnym (4) rozdziale doktorantka przedstawia genezę i filozofię Tradycyjnej Medycyny Chińskiej (TCM). Odwołuje się do jej fundamentów jakimi są taoizm i konfucjanizm oraz indyjska medycyna ajurwedyjska. Doktorantka wskazuje na antyczne księgi chińskiej sztuki leczenia powstałe prawie 5000 tysięcy lat temu za czasów cesarza Fuxi, Czerwonego Cesarza (Shennonga), i Żółtego Cesarza Huangdi. Ta trójka uznana jest za twórców TCM. Cesarz Fuxi stworzył koncepcje przeciwstawnych sił Yin i Yang, dających równowagę w przyrodzie oraz znał i stosował akupunkturę jako metodę leczenia ludzi (III p.n.e.). Shenongowi przypisuje się autorstwo chińskiej farmakoterapii i ziołolecznictwa. Natomiast Żółty Cesarz uznawany jest za twórcę imperium chińskiego (wynałazca np. pisma, papieru, kompasu, koła, kalendarza, taktyki wojennej), patronem rozwoju ziołolecznictwa i akupunktury. Doktorantka podkreśla jego udział w powstaniu jednej z najważniejszych ksiąg medycznych „Kanonu Medycyny Chińskiej”. Kolejno przedstawia zasady taoizmu, będące podstawą do zapewnienia dobrego zdrowia, szczęścia i długowieczności. Następnie omawia zasady konfucjanizmu, zwracając uwagę, że myśl Konfucjusza rozpowszechniła się także w Korei, Wietnamie i Japonii. Podkreśla jedną z głównych zasad tego systemu tj. wartość humanitaryzmu dla rozwoju człowieczeństwa. Kolejno autorka omawia istotę

przeciwstawieństw Yin i Yang, pojęcie i znaczenie energii Qi, Teorie Pięciu Elementów, zasadę narządów Zang-Fu, teorię meridianów.

Rozdział 5 zawiera porównanie różnic ideowo-światopoglądowych w medycynie Wschodu i Zachodu. Autorka bardzo wnikliwie przedstawia różnice w pojmowaniu budowy świata widzianej oczami Azjaty i Europejczyka. Dla Chińczyka istnienie energii Qi i jej wpływ na zdrowie człowieka nie podlega dyskusji. Liczne przedstawione prace dr Teda Kaptchuka, prof. ks. Włodzimierza Sedlaka z zakresu bioelektroniki próbują stworzyć wspólną płaszczyznę rozumienia obu tych światów, i podejścia do medycyny, chociaż ludzie rasy białej traktują medycynę chińską w większości jako alternatywną lub niekonwencjonalną. Chiński lekarz postrzega istotę ludzką jako nierozłączną część przyrody, która ma niewątpliwy wpływ na sposoby leczenia, przywracania utraconej równowagi. Chory traktowany jest jako całość, powrót do zdrowia to leczenie, sposób, odżywiania, aktywność ruchowa, wpływ snu i wypoczynku. Autorka podkreśla różnicę tego typu widzenia choroby i poszufladkowanego systemu ICD 10 (Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych) stosowanego przez lekarzy zachodnich. Podkreśla obowiązujący w medycynie wschodu pogląd, że „dobry lekarz pomaga, zanim choroba się rozwinie”. Bez wątplenia taka postawa pacjentów i lekarzy z regionu Azji wynika z ich wielowiekowych tradycji i wiedzy na temat skuteczności ich metod leczenia. W Europie często nie ma na to czasu.

W rozdziale 6 autorka przedstawia współczesny obraz medycyny komplementarnej. W sposób jasny wskazuje i omawia pojęcia takie jak medycyna konwencjonalna, alternatywna, zintegrowana, komplementarna. Przedstawia zasady funkcjonowania ośrodków i instytutów stosujących medycynę komplementarną szczególnie w USA. W tym miejscu muszę zacytować słowa Prof. Chu Trong dyrektora Instytutu Medycyny Integracyjnej w Hanoi, który wielokrotnie na oficjalnych wystąpieniach stwierdzał, że „my z każdego okresu naszej medycyny bierzemy to co najlepsze”. Instytut w Hanoi dysponował w tym czasie najnowszą diagnostyką obrazową (TK, MRI), oddziałem chirurgii, interny, pediatrii oraz 3 oddziałami leczenia akupunkturą i technikami pokrewnymi.

Rozdział 7 poświęcony jest opisowi metod terapeutycznych pochodzących z medycyny wschodniej. Autorka szczegółowo omawia zasady akupunktury, metodę Ryodoraku Y. Nakataniego, rodzaje elektrostymulacji, termopunkturę, przypieczki-mokse, bańki chińskie, akupresurę, refleksoterapię, ćwiczenia ruchowe Qigong, Tai chi, medytacje. Podaje szczegółowe wskazania i przeciwwskazania do stosowania tych metod. Rozdział kończy opis sztuk walki „wu shu” wykreowanych na podstawie pierwotnych zasad Qigongu.

W kolejnym rozdziale (8) doktorantka przedstawia znaczenie osiągnięć medycyny dalekowschodniej w dobie współczesnej medycyny europejskiej. W części pierwszej podsumowuje spuściznę prof. Garnuszewskiego. Na początku przypomina sylwetkę żyjącego

w XVII wieku Polaka, jezuitę Michała Boyma. Jego wieloletni pobyt w Chinach, który zaowocował napisaniem dwóch pionierskich prac z zakresu TCM (1656) wydane w Wiedniu i Norymberdze (1686). Kolejny przedstawiony przez doktorantkę polski etap to dwa doktoraty dotyczące leczenia akupunkturą. Antoniego Baranowskiego (obrona 1828 Uniwersytet Wileński) i Józefa Domaszewskiego (Uniwersytet Jagielloński 1830). Następnie autorka przedstawia listę istotnych dla rozwoju akupunktury wydarzeń w Polsce oraz sylwetki lekarzy, którzy przez lata współpracowali z prof. Garnuszewskim, tworząc obraz dzisiejszej akupunktury w Polsce. Szczególnie dr Bolesława Rutkowskiego. Rozdział kończy wywiad z Prof. Czesławem Jeśmanem, uczniem profesora, czynnym członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Akupunktury, inspiratorem powstania tego opracowania.

Na podstawie analizy przedstawionych materiałów, informacji z literatury przedmiotu doktorantka sformułowała następujące wnioski: Profesor Zbigniew Garnuszewski był wybitnym specjalistą w dziedzinie epidemiologii, ftyzjatrii, pulmonologii, pionierem w zakresie popularyzacji metod leczenia wg. TCM, głównie akupunktury, humanistą, historykiem medycyny, twórcą polskiej szkoły akupunktury, założycielem Polskiego Towarzystwa Akupunktury, pierwszym specjalistą krajowym ds. akupunktury, ojcem medycyny komplementarnej w Polsce.

Doktorantka uważa, że zapisał się złotymi zgłoskami w historii polskiej medycyny. Ja uważam, że brylantowymi.

Całość pracy kończy się omówieniem i spisem piśmiennictwa, źródeł, rycin, fotografii przedstawionym na stronach 323-364.

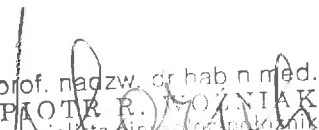
Z urzędu recenzenta zastanawiam się tylko, czy pierwsze doniesienia o akupunkturze w Europie nie pochodzą z okresu podróży Marco Polo. Myślę, że autorka pisząc w tym kontekście o Michale Boymie miała na myśli polski udział w przekazie tej istotnej informacji.

Przedstawiona do recenzji praca mgr Agnieszki Jakubowskiej jest opracowaniem bardzo obszernym, napisanym bardzo dobrym językiem.

Z trudnym tematem przedstawienia sylwetki wielkiego naukowca, społecznika, historyka medycyny, nauczyciela, twórcy Polskiej Szkoły Akupunktury doktorantka poradziła sobie w sposób doskonały. Zagadnienia dotyczące historii akupunktury, jej korzeni, filozofii z której powstała, współczesnej roli, zasług Polaków uczniów i współpracowników dla jej rozwoju przedstawiła doktorantka w sposób jasny, a jednocześnie bardzo szczegółowy. Uderza ilość przedstawionych pozycji piśmiennictwa, dokumentów, fotografii będących ilustracją i dokumentacją tej pracy. Wszystko to świadczy o dojrzałości i samodzielności doktorantki. Praca stanowi bardzo ważną pozycję w dokumentowaniu historii polskiej akupunktury

i autorka powinna pomyśleć o wydaniu jej w formie książkowej powszechnie dostępnej.

W związku z powyższym pozwalam sobie przedstawić Wysokiej Radzie Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wniosek o dopuszczenie mgr Agnieszki Jakubowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie wnioskuję o wyróżnienie pracy.

prof. nadzw. dr hab. n. med.
PIOTR R. WOŹNIAK
specjalista chorób wewnętrznych
98-338 Łódź, ul. Piłsudskiego 317 m 22
tel. 0-602 675 870, NIP 14 704 5891